

Če se literatura bere le v literarnih rezervatih (poezija je tu izpostavljena tej »skrbi« bolj od proze), to je pri urah slovenščine ali na vseh vrstah proslav, potem pesem ne izpolni namena. Vsaj moja ga ne bi. Mislim, da tudi slike ne dosegajo življenja v galerijskih rezervatih; v nešteti izobraževalnih, zdravstvenih in drugih javnih zgradbah ter domovanjih pa težko najdemo sledi o tej vrsti umetnosti.

Težko tudi razumem pesnika, ki ga v pesmih tare »izpraznjenost besede«, prav nič pa ga ne tare odgovarjati z izpraznjenimi besedami, s klišeji, v polemiki. Poleg tega, da v njegovih subtilnih pesmih komajda najdemo sledi telesnega življenja, pa se v javnem prerekanju izkaže, ne le da je to telesno življenje kar se da živo, ampak je tudi kar se da neobrzdano.

Ne preprečujem, da bi moja sporočila ne bila moja. Trudim se, da so čimbolj moja.

Kažejo stopnjo moje (ne)ukrotitve.

Zelo subjektivna so, saj so namenjena izbranim; toda sleherna subjektivnost ima splošnost, ki lahko neomejeno korespondira z neizbranimi.

Prepričana sem, da je aktivnost omogočena, možno je odgovarjanje. Sleherni sprejem sproži odgovor. Aktivno ne odločam o tem, kakšen naj bo, predvsem je važno, da je.

Vsakdo pa ga dela s svojim orodjem in s svojim mojstrstvom.

Meta Kušar

Janez
Pipan

Črtomirove poslednje sanje

(Odlomek iz romana)

Prezgodaj je še, dosti prezgodaj za prebujitev. Navadno se je zbujal okrog poldneva in odhajal ven, stopal tja, kamor osvetlitev niti slučajno ne seže več in prav nobena stvar ni več pomembna. Zvečer pa je spet prihajal. Kako je bilo to. Nekaj se je pritihtapilo iz daljave, nekaj, kar je prinašalo hlad in tresavico, prihulilo se je tako strahoma in nezaupljivo, da je bilo slišati le trepetanje. Preden je stopila pod balkonček,

se je senca ustavila in se nekajkrat zavrtela na mestu okoli sebe; njena sapa je kot pasje ovohavanje bežala nekam proti višinam. Če ni bilo nič in ker ni bilo nič, je stopila pod balkonček, ki je metal mrakobno senco na tla,

tako da se je prikazen popolnoma utopila v temi. Le njeno vohljanje, ovohavanje je v enakomernih presledkih prihajalo ven in mrazilo. Šele nato, ko je slutnja ugotovila, da zjutraj ni pustila nobenih sledov na zidu, niti pod sivo povrhnostjo ne (vedno jo je preganjal podzavesten občutek, da so zidovi pobruhani, da zaudarjajo ali karkoli), šele nato je zaplavala skozi vrata in izginila.

In to sem jaz, pomisli in pozabi na otrple, premražene roke, jaz, popoln jaz, kakor tu ležim in umiram. Ne zgrozi se, le onemi in naredi olesenel obraz.

Prezgodaj zbuditi se, kaj je to. Kot avtomat se vrže na preiskovanje podobnih trenutkov, ki so že šli skozenj, toda očitno je prepočasen (edino, kar doseže, je — ženska), kajti hipoma je že vkljenjen v samo posledico in v grlu ga tišči, kot bi pogoltnil tisočere kubike praznine, stisnjene v drobno kroglico.

Rešuje se z nečim, kar sicer ves čas žari kot iskra pod pepelom nekje globoko v njegovi popolnosti, ki pa je ni, ker le plava v nedosegljivih višinah, in ta razgaljena resničnost že čisto samodejno ne dopušča, da bi pritajeno tlenje vzplamtelo in se razbohotilo v požar. Kdaj pa kdaj pa se le pojavi kot podzavestna slutnja, kot spomin na delček preživele romantike, ki je morala nekoč vžgati vanj neizbrisno sled. To je bila potemtakem rešitev, dokaj preprosta, toda za nobeno ceno razkrinkana. Rešitev je tudi zaznavanje okna v daljavi (kako medle so te daljave in kako daleč od resničnosti). Za oknom je dež. To čuti, ker sliši škropotanje kapelj po šipah in ker je vse ozračje napolnjeno s hladno resnostjo. Rosa je preplavila umazanost okna, takó okno praktično ni več okno, ker ne predstavlja več odprtosti navzven, je le neko brezbarvno zagrinjalo, ki je vanj naslikalo občutek brezkončnosti deževja. Dež je vedno. Venomer ga zasipava s plazovi šibajočih kapelj, ki v njegovo nezavarovano začudenje vsekavajo skeleče ožganine, kakor da ga hočejo spremeniti v vir neznosnih bolečin. Kaplje polzijo po njegovi koži in dostikrat se sredi poti prelijejo v kri in vzplamenijo. Tisti hip se tudi sam zave, da polagoma oglei, zaprt v globoko brezdušnost. Kaplje padajo tudi na oči. Večkrat jih poskuša otreti, vendar zaman. Tudi oči ne vidijo več. Njihova globina je samo še okrnel simbol nekdanjih melodij, ki so izgubile nesmrtnost. Oči so samo še znamenje, samo beseda. Dežja je dosti in njegov vir je neusahen. Neusmiljen je. Z vetrom dobiva pošastne zagone in šele takrat pokaže svojo pravo resničnost. Množica streljajočih žarkov je dež, žarkov nekih mogočnih uničujočeželjnih oči, strmečih v prazno neskončnost in ne zaznavajočih na poti svojega gledanja ne dihanja, ne pospešenih utripov ljubezni.

In potem, potem bi rad izpeljal nekaj veličastnega, nekakšen občudovanje sten zbudajoči salto mortale (ki se seveda ne bi končal z mortale, ampak bi zardel in vzkipel) skozi plapolajočo preživelost dni, tednov in mesecev — pa je še prezgodaj, čas še ni napočil. Tu se bo marsikdo vprašal, čemu je čas potreben, čemu je ura namenjena — in on je v zmoti. Ura je tu, čas je tu in vendar je, dasi ga niti v sanjah nobena stvar več ne občuti. Vse čuti le še zob časa. Spomni se na jutranjo pravljlično atmosfero svojega bivanja,

spomni, kako se je z razprostrtimi, razbeljenimi pogledi svojih jam bojeval proti vtisu shizofreničnega lajanja na praznino, ki ga je sovražnost nalepila na mračne, samo resnicoljubne in samo resnično zaznavajoče poglede zidov in dežja, da bi ga tako dokončno ugonobila — in spomni se tudi zoba časa, narcisa, ki ga je poskušal zapeljati — šepet z umazanim glasom je bilo strašno orožje, vroče orožje sedanjosti — spoznal je pač, da je zob časa sedanjost, da so razmočeni zidovi, od koder je prihajal njegov razbolevaljoči glas, sedanjost, da je enajsta ura prav tako prekleta sedanjost (pomisli, blagor tistim, ki jim ob svojem umiranju nikoli ni bilo potrebno gledati na uro; vse je tako logično potekalo, da le kaj). Vse je bilo, je in bo en in isti strup, ena in ista — ne bolečina, pač pa groza, strašna groza nevedenja in predanosti vsemu. In ko potuje od preloma do preloma, od zloma do razbitja, od bolečine do bolečine (dogodki), ga ves čas spreleta in vsajuje težko kepo v goltanec misel, da potuje skozi neskončno sedanjost, pravo sedanjost, brezdimenzionalnost, ravno ploskev, ne ploskev, ravnost, ne ravnost, ne da se povedati, bogme, ne da se — enostavno nič. Nič. Niti milimetra globlje, niti stotinke navzven. Nič.

Ne nič, madona — LJUDJEEEE, saj ste še vi, saj je dež, je mraz, prav zares, zebe me in boli v ledvicah, le od česa neki, verjetno boli kar tako, ker se tudi bolečine najbrž z zadnjimi močmi bojujejo za svoj obstanek in ne smejo zamuditi niti trenutka, sicer me pa to ne zanima, ne sme me zanimati, jaz ne morem, ne morem dopustiti tistega trenutka, za nobeno ceno ne, najmanj za sebe . . .

Dobro je. Omara. Osredotoči se na omara. Je zelo blizu okna, kakšnega pol metra v desno in sega prav do kota. Omara je tu. Vidim jo nerazločno (to ni pomembno). Pravzaprav se mi kaže kot velika koncentrično razmazana packa. V sredini je najtemnejša. Čisto na sredi se že skoraj svetlika. (Da, neka strast je v tem videnju in kazanju.)

Uvidi, da tudi omara zapeljuje. Omara je bila tudi tedaj, čeprav brez kakršnekoli vloge, vendar, stala je tam v kotu, velika, starinska kmečka omara z okorno obdelavo, prepojena z umazanim in zaudarjajočim znojem. Bila je velika, da bi se v njej izgubile tri take skrinjice, kot je ta moja, pomisli, in mogočna je bila, mogočna, da je kaj, medtem ko je moja omara le simbol, stoji tukaj brez vsakega smisla in namena, zdaj se mi naj pa nekdo pojavi in reče, da v omari pač visijo obleke, ga bom po gobcu. Dalje miza. Isti primer. To tukaj je mizica, mnogo preobložena s šaro, potrebno in nepotrebno (vrag vedi, v katero skupino kaj spada), da naredi vtis, kot da bo vsak čas počepnila pod težkim bremenom in bom ostal brez nje. Toda — ona miza, to je bilo nekaj! Stala je v drugem kotu nasproti vrat. V skrajni sili je lahko okrog nje sedelo dvanajst ljudi in še se je zdelo, da so zelo daleč drug od drugega; moral si se močno nagniti nad njo, če si hotel doseči nasprotno stran, če si hotel tistemu na nasprotni strani seči v roko, kar je bilo nemogoče (na drugi strani je sedel oče in sovražno zrl v rjavost pred seboj), kajti takoj, ko si hotel dvigniti roko, jo stegniti predse, je postala težka in mrtva, miza pa se je raztegnila v umazano mlakužo, od koder je zaudarjalo po gnibli.

Tu je tudi manjša polica s knjigami, ki si jo je bil svojčas sam napravil in si jo vdela tja gor na steno. Pravzaprav je čudna stvar — velikodušna in sovražna hkrati. Včasih se mu zazdi, da je njegov Olimp; vsakokrat, ko se mu je po čudnem notranjem dvoboju zazdelo, da ga ima popolnoma v svoji oblasti, ga je ta občutek navdal z neko privzdignjeno zadovoljnostjo, ki se je vsakokrat radostno dvigala iz njega, kot da vstaja iz sužnosti.

Ob pogledu na vrata mirno in spokojno zapre oči. Tako jih vidi mnogo bolje.

Šele ko je stal pred njimi kot pred obširno črno ravnino, se je zavedel, da je njegov položaj resnično beden. Ves pogum, ki ga je še pred nekaj trenutki napolnjeval, ga širil, da bi lahko objel ozvezdje in ga spraval pod svoje okrilje, je zdaj izpuhtel. Vrata so ga posrkala. Vrata, ki žro svoje sinove. Tudi revolucija žre svoje sinove.

Tudi žival v sili požre svoje mladiče, le da se tega ne zaveda, ker je to del bistva narave. Bistva narave pa ni mogoče spoznati, čeprav ga je človek že davno presešel in naredil sebe...

Potem se je zastrmel v tla. Počutil se je poraženega, še preden je prišlo do spopada, poraženega do dna duše, do koder so mu segali raztrgani konci njegovega upora in sploh vse nesmiselnosti, da, kako nenadoma se vse misli preobrnejo, pomisli, kako negotovo je vse; kamor se ozreš, ena sama plašnost in strah pred nastopom, ko naj bi izbljuvali ognjenost svojih ust in ne nasprotno — gasili s slapovi bedne vsakdanjosti svojih vnetih duš...

Hodil je in prah se mu je nabiral na hlačnice, požrešni prah, ki je vračal samo žejo in vrtoglavico, vse samo zato, da je zdaj tu. To pa je zelo neumno — biti tu. Tepen bo. Čuti, da bo tepen. Strt. Odhajal bo dokončno in vse bo samo prah, prah, ki se bo nabiral na hlačnice; nekje v daljavi pa bo zapiskal vlak (presunljivo morda, da se bodo nekomu neznanemu utrnile solze) in moral bo pohiteti, da bi slučajno ne zamudil. Kajti zgodovina se ne ponavlja in tudi odhod je samo eden.

Odkošlja se, čeprav ima grlo popolnoma osušeno, in naredi korak. Naredi še enega. Razdalja je očitno prekratka, kajti s kolenom močno udari v ta črna vrata, da v notranjosti votlo zadoni. Nato pa završi in vzkipi, vse se prebudi in mu pohiti nasproti. Ne smejo ga najti pred vrati, ne, pred vrati lahko najdeš le berača in potepuha — zato mu roka samodejno seže po kljuki, jo pritisne, še prej pa sprejme vase njen zastrašujoči hlad, ki podobno kot vse drugo nepremakljivo lebdi na svojem mestu, strmi v svojo smer.

Potem je stal pred njimi iz oči v oči.

Najprej je prišla mati.

Roke si je brisala v predpasnik.

Ne, vendar... Je bilo... Je... Kako je vse to, kako je. Ne, saj jo vidim, natančno tu pred menoj stoji in si briše roke v predpasnik, na ustnicah pa ji leži blažen smehljaj. Kakšna soba, kakšna postelja, omara in ura. To mi je samo mimogrede prišlo. Nekje sem že moral videti. Odkošlja se — in je sredi resničnosti. V grlo mu sede nekaj težkega, neodvaljivega.

To pa je isto, kot če bi stal pred materjo — in meje časa se ponovno sesujejo v nič. Vanj celo prihaja, hkrati pa tudi na neki neponovljiv način iz njega izpuhteva občutek, da je stati pred svojo materjo kot pred tujo brezoblično podobo, dvodimenzionalno podobo, naslikano v prostor; huje, kakor stopiti iz oči v oči proti samemu sebi, proti svojemu skriteму, zanj nedoumljivemu, vendar pa tako kruto resničnemu jazu, kar pomeni spoznavanje svojega konca. Vendar pa se mu posreči obdržati se na nogah, kar mu je v veliko olajšanje. Še celo z rahlim nasmeškom ošine mater, ki tako tuje in prestrašeno stoji pred njim.

Nato pa pride v novo zadrego. Nekaj bi bilo treba reči. Uvidel je že, da mati tega ne bo storila prva, preveč je odtujena vsemu skupaj. Spomni se, da se mu je že tudi prej večkrat zgodilo nekaj podobnega — da ni imel kaj ziniti, ko je prestopil hišni prag in pri tem na koga naletel, ker pri hiši ni bilo navade pozdravljati se med seboj. To bi bilo tuje in neprilagodljivo tako za tistega, ki bi vpeljal to novotarijo, kakor tudi za vse druge, ki bi nenadoma sprejeli ta tujek. Pri njem je bil v navadi vzdih ali stok, kar naj bi pomenilo utrujenost od hoje ali naveličanost ali nekaj podobnega, potem pa je bil že mimo in stvar je bila tako opravljena.

Toda zdaj je priložnost že zamujena. Vzdihniti ali zastokati ne more več; to bi naredilo vtis, kakor da je bolan. Kaj torej? Nič, preprosto — prišel sem, reče in se prisiljeno nasmehne. To je bil odločilni sunek v težko, napeto ozračje v hladnem prostoru počrnele domače veže — vezi so se hipoma zrahljale in odpadle — kdo ve, kam. No, plane iz matere glasno in zamolklo kot glas jutranjega zvona — pa imamo. Ob tem ponovno začuti tisti razdivjani mrzli tuš, ki se kot slap razlije po njem, hkrati pa se v njem nekaj dvigne in mu zamaši sapnik. Oči mu izstopijo iz jamic in izgubijo sposobnost čutenja (prekleta občutljivost, pomisli s preostalim delčkom prisebnosti), noge pa se mu prilepijo na tla in postanejo silno težke. Kolena popuščajo, da začne s čedalje manj močmi v telesu klecati. Šele ko mu mati prav tako tuje, kot je storila vse doslej, obrne hrbet, se nekako privleče do vrat in stopi v sobo. Na obrazu začuti curke znoja.

Neverjetno, pomisli, kako se človek brezvezno izpostavlja tuji pohlepnosti. Zakaj se je sploh priplazil sem kot izžejana žaba, ki ob tej, iz hipa v hip hujši pripeki izgublja svoj dar razsojevanja in odločanja v situaciji.

... Postalo mi je hladno. Vročine nisem čutil. Le mraz. Zunaj pa je žgalo sonce. Nekoliko tudi skoz okna. Pa je ostalo neučinkovito.

Vendar pa lepo. Po prostoru je plaval prah. Ko je zašel med pramene oranžnih žarkov, je postal podoben razpršenim kristalom.

Nekdo je stopil v prostor, začutil sem njegovo prisotnost, dasi se nisem ozrl, kakor da bi bil slutil, da ne bom odkril nič novega. Res je tisti (prav tako surovo) zopet odšel. Pri tem je zaloputnil z vrati.

Obšel me je občutek, kakor da sem neviden...

Gre proti spačenemu četverkotniku, ki so ga na sivo umazanem podu naredili prameni. Nenadoma se mu zazdi vse tako čudovito, da obstane in ostrmi. Pozabi na vse. Vrata se medtem ponovno s hruščem odprejo in

zaprejo, le da tokrat ne zazna prisotnosti. Vse skupaj je le kratek zvočni vtis, koj nato pozabljenje.

N. . . isem še dolgo tako strmel in se veselil trenutka, ko je vstopila mati. Ali si kaj lačen, je vprašala. Si kje kaj jedel? To je pomenilo pot nazaj, v stanje, kakršno je v resnici bilo — brez svetlobe. Le iz nevidnosti je še dalje prihajala (svetloba), vse drugo — oči, usta, besede, roke, okna — je postalo temno in tudi izžarevalo je temo z veliko naglico; vse v prostoru je napolnjevalo s temo. Pot sem pozabil, ne morem se je spomniti, bila je predolga in prenatlo je šla mimo mene, tako da nisem mogel sprejeti niti enega samega bornega vtisa. Le tisti strahoviti vpon v sužnost odtujevanja in strahu me je zgrabil — občutek, ki ga nisem mogel nikdar sprejeti za svojega . . .

Tiiii — vskoči materina nestrpnost.

Eh — to reče s takim odporom, da za to porabi več energije kot za dveurni prostovoljni govor. Izrazi negodovanje, odpor, naveličanost, sovraštvost in tako dalje do vrha, ki pravzaprav ni več daleč, in do dna, ki je ravno tam, in ta krog polagoma prehaja v začaranost.

Ja no, dobro, zasliši glas za seboj in spozna dolgo pot odhajanja v časovni razdalji za izgovor teh treh besed. Če nič, pa nič, odmeva od stropa in je le še fatamorganični odsev (obupnega) klica iz daljave.

. . . Tako sem na hitro opravil s seboj; vedel sem, da odtlej ne bom več problem, da se bom umaknil iz pozornosti. Toda nepričakovano sem se obrnil — in samo spoznal, da je čista resnica, kar sem doumeval . . .

Stoji natanko sredi prostora. Stoji, kot bi bil tja postavljen po volji drugih. Nezapažena slika na razstavi. Čeprav ga opoldansko, še vedno vzhajajoče sonce ljubkuje, kakor da mu hoče pokloniti dosmrtni kraljevski naslov.

V soncu se tali kot razmočena kepa sladkorja.

Zdaj, ko je končno zopet sam, si malo oddahne, napetost popusti in tudi glava ni več tako težka, kakor bi nanjo položil vso opoldansko soparo. Ampak — kmalu vrata ponovno začnejo loputati. Spet je obrnjen stran, v smer zverženega sončnega deltoida, ki pa kmalu izgine zaradi oblaka, ki je preplaval sonce. Svetlobe torej ni več, niti njene bolezenske želje, da bi ga s svojo silovitostjo oslepila, samo slutnja ostane — ugnezdi se in polagoma, kot prihaja omrtvičenje, ledeni. Napetost se zopet stopnjuje. Vrata loputajo čedalje pogosteje. Na hrbtu mu tenkočutna slutnja vžiga rane njihovih pogledov. (Zdaj je namreč spet obrnjen stran od njih, v temni, po plesnobi zaudarjajoči kot.) Zaznava jih popolnoma določno, v vseh njihovih detajlih in detajlčkih, ki, eden bolj zagnano od drugega snujejo zahrbtno načrte. Vgnezdijo se tam med vrati, v tisti ozki špranji, ki nastane, potem ko drgetajoča strastnost z brezobzirno surovostjo pade na kljuko. In dasi je čas njihovega trajanja praktično omejen na najmanjšo možnost, se razbohotijo v vsej svoji veličini. Široko se zaokrožijo in izbočijo, se oblikujejo v valovito zrcalo, v katerem plavajo skrivenčene spake. Zdi se mu, da bi dal pogled nanje v situaciji popolne nedolžnosti porazen vtis — primitivnost in omejenost, porog, brezizraznost. Nedolžnosti? Toda — kaj pa je še tukaj poleg

nedolžnosti! Saj vendar ni mogoče govoriti o kakršnikoli — KRIVDI?! — Zdrzne se, to čuti, čeprav noče. Krivda zaplava nad njim, kot bi pripravljala nevihto. Pravzaprav le slutnja krivde same po sebi, nič določnega. Ampak krivda je pač, prišla je, vtihotapila se je popolnoma asociativno v njegovo zavest in zdaj je, kar je. Hudič, pa moj hrbet! Škrta z zobmi in v podzavesti išče primeren trenutek, ko se bo nenadoma obrnil in — Postaja zloben. Vrata se bodo zaloputnila s tako naglico, kot se še svoj živi dan niso. Kot krožnik spačeno oko pa se bo ujelo v precep, samo sebe bo priprlo in otročje zajavkalo, haha. Vendar se ne zgodi nič. Glasovi vrat se polagoma sprevržejo v enoličnost, preplah pa jenja, kot je prihajal in že kaže, da bo vsak trenutek dobil pečat tistega vročekrvno razburjajočega bivanja stvari brez vsakega smisla. Tega se je vedno bal in se še boji. Kajti to so živčni šoki, to je mučenje po stopnjah, podobno kakšni prefinjeni in znanstveno do najmanjše podrobnosti izdelani in utemeljeni esesovski metodi. Cilj je centralni živčni sistem, ki mora biti do določene stopnje omejen v svoji funkcionalnosti.

Po določenem času začuti spremembo. Kaj je to? Glava se mu čisto avtomatsko začne obračati. Medtem zazna situacijo. Za to se mora zahvaliti samo neoporečni sposobnosti svoje razžarjene kože. Kar se je pravkar zgodilo, je pravi absurd vsega doslej, čisto nasprotje, ki se je zarezalo vanj kot zarjavela žaga. Bila pa je najbrž čisto preprosta igra stvari. Vrata so se odprla, da, in zaprla, vse v natanko določenem času, toda — namesto da bi občutek na hrbtu izginil, popustil vsaj za tistih nekaj trenutkov zatišja, je ostal in žgal dalje s še bolj zavzeto radovednostjo. Najbrž je to posledica zaprtosti v prostor, pomisli, da bi bil vsaj za hip odsoten. Večkrat poskuša kaj pomisliti v upanju, da bo neusmiljeni čas vsaj malo pohitel. Toda čas — kakor da bi se za tisti delček trenutka ustavil, počakal nanj, da se spet vrne. — Medtem pa se že docela obrne — sreča se z materjo, ki stoji pred njim in je kot obris na širokosti vratne površine, predstavljajoče temno, nepojmljivo ozadje. Figura pa ima še dodatek, ki zmožnost doumevanja vrat skoraj docela onemogoči — to je oče . . .

Obremenjen s prikovanim strmenjem v samo središče sovražnosti in napadalnosti se zadenjski umika v kot, kjer stoji miza, stojijo stoli okrog mize, in na enega izmed njih se utrujeno spusti in obmiruje. In v svoje presenečenje opazi, da se napetost v njem polagoma sprošča, da se vanj vrača življenje in z njim čisto vsakdanja sproščenost. Sproščenost nezavednega trenutka, ki je le zaradi samega sebe, na videz nepomemben, toda če ga ne bi bilo, bi bila dolga veriga pretrgana, manjkal bi člen, delček člena, ki pa bi bil dovolj za zadostitev neeksistence — in ko mu to pride v misli, ga napolni tesnoben občutek, bojazen pred takim primerom, namreč ko bi človek iz svojega bivanja iztrgal en samcat droben trenutek, misleč, da je zanj nepomemben, in se tako razpolovil. Vsak trenutek mora biti, pomisli, vsak trenutek, in se nasmehne. Tako je bil sproščen.

Pogled umakne in se zazre nekam v tla. In čeprav začne takoj prodirati v globino, ga to ne prizadene, nasprotno, čudežno ga ohranja in še več, nahranja. Zave se, da bi tako lahko vse skupaj preprosto minilo, če bi se

onadva na nasprotnem koncu po določenem času umaknila. Samo nekaj časa bi bil predmet ogledovanja in notranjega premlevanja (tudi sovraštva, prezira), nato pa bi bilo vse mimo. Sprejemal bi le s kožo, toda koža na obrazu ni isto kot koža na hrbtu, trda je in debela kot podplat, neobčutljiva. Ničesar ne bi čutil, ne bi ga žgalo in prebadalo.

Da, če ne bi bilo besed.

Pogleda ne bi dvignil, to pa bi bilo tudi dovolj. Da, besed.

Toda — besede, besede, besede . . .

Pogled dvigne samo do umazanega poda, potem ko ga zvok besed pahne nazaj v resničnost, dalje ne gre, zadrži se. Hudič vedi, kaj bi bilo potem!

Začne oče od vrat.

Ja, kaj pa bo zdaj to.

Ja — kaj pa jaz vem. Mati sedi za pečjo in zre najbrž, kot ima navado, nekam ven, skozi okno. Vsaj v tem je svobodna, pomisli.

Ja, kaj, hudiča, pa bo zdaj to.

Brez glasu. Tih odgovor.

Ja, kaj pa bo zdaj to pri nas, a!

Ja, jaz ne vem.

Glas začne grmeti. Dela silne skoke. Dokler ne doseže stopnje sposobnosti za rušenje.

Prihaja od zgoraj. Polagoma se razliva po njem, počasi kot med. Obliva telo, ki se spreminja v tisoč tresavic brez kakršnekoli resonance.

Jaz ne vem, jaz ne vem, kaj bo to.

Polagoma si iz podzavesti gradi obroč okrog sebe, trden, neprebojen zid, ki naj bi rabil temu, da ne bi stopil iz svojega prostora. Kajti dviganje v njem je silno, diši po prekipevanju.

Ušesa ga bolijo.

Usta ima suha, jezik je kot suha goba, ki se lepi na nebo in na kosmate zobe.

V preblisku zasliši melodije pod stropom, ki pa naglo utihnejo, se razgubijo zunaj njega.

Začne sovražiti. Sovraži tudi živčno počasnost, s katero ga sovraštvo napolnjuje.

Sovraži njiju tam čez. Ne pogleda ju, ju ne vidi, samo sluti ju in ju sovraži. Prekleti gospodarji, prekleta njuna sla po bičanju in ukazovanju, ki jo je že davno izbljuval, pa mu jo še vedno hočeta vtetovirati na čelo. Sovraži znamenja na čelu. Sovraži ljudi, ki berejo znamenja na čelu in se pri tem naslanjajo kot opice na bananovcu. Sovraži to zahrbtno kričanje, ki mu zaustavlja kri in ki mu ni nič mar. Stari besni, besni vedno izrazitejše in vedno določnejše. Mati strmi skozi okno in je posebljeno mučeništvo; ne, ona tega noče, ona tega nikoli ni hotela, ona gre vedno najrajši mimo. Stari naredi korak naprej, toliko da stopi iz sence vrat, ki ga je doslej delala močnega. Kar čuti, kako ga svetloba niža in tanjša, kako njegov zagoreli, postarni, zraven tega pa še poraščeni obraz dobiva vedno racionalnejšo formo. Roke moli daleč od sebe, stoji razkoračeno, hoče se znova povzpeti do stropa in bombardirati navzdol, kar pa mu ne uspe.

... Vkoval sem se v brezdušnost slepega dvoboja. Oblaki nad mano so kmalu začeli metati sence na moj obraz, kar je vplivalo sveže in blagodejno. Kljub temu pa sem še vedno sovražil in iskal vrzel, kamor bi se izbruhal. Toda prostor se je ožil, sčasoma mi je postalo vroče, na čelu so se začele nabirati kapljice znoja, ki je pomenil nekaj slabega, kmalu pa sem začutil, da mi nekaj otežuje dihanje, začel sem loviti sapo in kriliti z rokami po zraku ...

Sovraži tudi M. V. Naj gre k hudiču — M. V., nanjo se ne splača misliti. Fant, prečrtaj M. V., pravi zob časa, ki se nenadoma oglasi iz črvicega naslonjala na stolu. (Ta glas, ta znani glas, prekleto, zato torej.) Pozabi na M. V., ponovi naslonjalo in se zakrohota.

M. V.?

Evridika?

Nič več Evridika, Evridika je mrtva.

In kot nalašč tisti hip znova posije sonce in polagoma izoblikuje skri-venčasti lik na podu. Prej ga nekaj časa ni bilo. Oblak je kot v svarilo zakril sonce. Zdaj pa je spet tu. Bere sonce. Sonce: samo posvariti sem te hotelo. Zdaj pa bom spet sijalo kot prej, kajti nimam vzroka ...

Nočem biti samo M. V., je rekla, še vedno nastavljač se soncu. Ali pa je najbrž izgovorila celo ime, ne verjamem, da bi ga tako okrajšala, ker je pač precej dala nase. Nastavljala se je soncu tako, da je kljubujoče dvignila obraz proti njemu, zaprla oči in onemela. Na obrazu ji je ležal smehljaj, ki pa so ga ostri navpični žarki ubijali in spreminjali v kdovekaj. Oslepiš, je živčno zakričal leže v travi, v resnici pa mu vsega skupaj ni bilo dosti mar, kar naj gre v pi ... Oslepim? In kaj potem? Mar mi je. Ampak nočem biti. Kaj? To, kar sem, nočem biti, razumeš, ti lenuh. Dvigni se že enkrat in me ... in me prekrsti. Za to so farji. K njim pojdi. Ti si največji far. Najdebelejši, najgnusnejši, najpobožnejši, najbolj farški. Nočem biti. Daj mi novo ime ... Potem je spustila obraz in prišla na tla. Si se naveličala? Prišla je k njemu, čisto tiho, čisto nalahno, da jo je komaj zaslutil in odprl oči. Legla je nanj in mu začela prodirati v kožo. Nočem biti! Lezla je globlje. Kaj nočeš biti? Nočem biti ... sram me je, izgovoriti svoje ime ... nočem! Ti si pijana. Za hip se je ustavila. Za hip ni šla globlje. To ga je pomirjalo. Sicer pa je že začutil njeno polnost v sebi. Pijana. In sploh nisi več tisto, kar si, kar si kdajkoli bila. Tisto je mimo, že davno mimo, razumeš. Kajti ti si pijana. In tisti hip je zajokala. Solze so ji privrele iz oči in mu kapale za vrat. Začutil je njihovo lepljivost na koži, ki mu je bila zoprna. Zrl je nepremično mimo nje v nebo, nebo brez oblčka, ki je delovalo kot ponižujoč porog. Toda — ni se mu mogel umakniti. Nebo je bilo povsod. Navsezadnje — če že hočeš, je dejal, misleč, da opravlja veliko delo, če že hočeš — lahko postaneš tudi kdo drug, zakaj ne. Bodi ... bodi Evridika, Evridika je lepo ime. Slišiš, nisi več Mateja V., zdaj si Evridika. Evridika je lepo ime.

Stari se je priplazil že precej daleč. Sicer pa ni samo on, zmoti ga tudi sonce, ki ponovno ugasne. Ampak stari — v njem spozna svoj neizogibni poraz, naj si nastop izdela še tako do potankosti in še s tako odločnostjo. Ne, danes ne bo nič, danes sem prišel zaman, pomisli, torej — vstati in

oditi, pomisli, čeprav dobro vidi, da to ni tako preprosto, da je skoraj nemogoče, ker ne kaže prav nobenega nagnjenja. Za odhod pa je potreben vsaj pogled, vsaj namig, ki bi spominjal na zблиžanje, da bi se lahko odlepil, odšel . . . Tako, zagrmí proti materi, zdaj boš pa sedela, a? Ne moreš, a? . . . Ustnice se mu tresejo čedalje hitreje, mora pomisliti, da, tudi čedalje opazneje, v rokah ga grabi nekakšen krč, ki pa jih ne omrtviči, ampak požene v divjo slo po uničevanju.

Evridika je lepo ime, pomisli, in čas se je ustavil, pomisli hkrati, in strašno je, če je človek neopazen . . .

Tedaj pa zagrmí že čisto blizu, materi naravnost v desno lice, ker ona še dalje skoraj brezbrizno gleda v negotovost. Kje imaš pa svojega preljubega sinčka kosmatinčka, zagrmí, da bi ti pomagal. Menda, grmi dalje, se ne bo samo potepal okrog in hodil žret domov. (Evridika je lepo ime, pomisli, ker gre vedno za tabo kot senca, da se le ne ozreš in jo poskušaš videti, zaboga, stran z Evridiko, ozri se, ozrite se, ljudje, ubijte Evridike), vstane in se krčevito trese. In dalje grmi: če ga zagledam pri mizi, ga predrem z vilami, tega ne bom trpel . . . Tedaj začuti, kako se vse tisto, kar se je toliko časa hladno in potprežljivo oblikovalo, vname in vzkipi, prostor se mu nenadoma zoži na čisti minimum in v tem ko se z razdivjano sovražnostjo požene v tisti zagoreli razbojniški obraz, ki kot bacil lebdi sredi same želje po tihoti, ujame preblisk materinega obličja, ki se je v tem hipu nenadoma obrnilo, napolnjeno do vrha z razbohoteno raznoličnostjo nasprotujočih si čustev, ki se spajajo v grenko razočaranje. Nato pa se čezenj razlije kri. Kri je na obrazu starega! V trenutku kri! In ko odskoči in se mu oči razširijo z obupno naglico, ki premaga vse zapreke (in te oči nazadnje docela oledenijo in take obstanejo), se on popolnoma umiri. Tresavica ga zapusti, le tistih nekaj kapljic krvi mu še lebdi nekje čisto blizu, v dosegu vseh najbolj pretanjenih čutov, podlaga pod njimi pa se preliva iz nianse v nianso, se vedno globlje izgublja v nedoločnosti, dokler ni bela in nežna in začne dobivati rožnati nadih, ki se mu pridruži še nekoliko zelenega. Potegne še lahen vetrič, samo nekoliko skozi nos, da zamaje travo, in njene oči se mu približajo, kot da se hočejo vtopiti v njem; v njih se rodi ogenj, ki mu skoraj docela pritrdi in se mu podredi.

Da, Evridika je lepo ime, je olajšano pritrdila in se mu nasmehnila. Da, Evridika bom. Hočem biti Evridika. Si si zapomnil, kako me moraš klicati odslej, ga je očitajoče krcnila po nosu, kakor da ne bi bil v nobeni zvezi s tem imenom. Začutil je razburjenje. Ni bila samo njena bližina, ki ga je čedalje bolj vklepala, bil je tudi občutek dolžnosti, ki je ne more izpolniti. Ne more biti Orfej. In ti bodi Orfej. Orfej in Evridika. Odslej boš vedno Orfej. Beži, beži, ti si pritegnjena. Orfej, smešno. Nimam niti drobca posluha za glasbo. In prosim, nikar me ne sili v brezčasovnost. Orfej je mrtev. Da, pravi, tudi Evridika je mrtva. Menda, ja, pičila jo je kača. Ne, ne, bilo je tisto potem, ponovno, se spomniš. Drek, pa pravljice.

Moralo je trajati zelo dolgo, pomisli v hipu, ko ga zdrami nenaden materin premik. Počasi, s stokom se dvigne iz sedenja in gre proti starinski

uri, viseči na steni, katere leno pozibavajoče se nihalo je pravkar obmirovalo. Narahlo se ga dotakne s prstom in ura začne tiktakati . . .

Vse je ena sama tišina. Še vedno je kri. Nemoteno polzi navzdol. Prek oči in široko odprtih ust, po vratu in zbuja grozljiv občutek. Le da zanj niti časa ni več niti priložnosti.

Kri je smisel, v njej vidi svoje prihajanje.

Mati je pognala uro, pomisli.

Enajst in petnajst minut, zaznava.

Potem gre.

Potem je daleč sredi prahu. Nabira se mu na hlačnice, v daljavi pa najbrž že piska vlak.

V sebi ima dva vtisa, dve podobi, ki se izmenjavata v hitrih presledkih. Le od časa do časa se poleg vrine še prah, ki se mu pokadi pred obraz, da ga hočeš nočeš mora nekoliko použiti. Misli na mater in njeno nenadno trdno voljo, s katero ga je odslovila. Odpravila za vedno. Ura pa je bila edina zapuščina. Ura, ki se je ustavila, pa jo je mati v trenutku zopet pognala, da ne bi zamudil vlaka. Da, tam je iskal opore, čeprav se tega ni zavedal. Šele sedaj ugotovi, da so mu bile misli ves čas tam za vrati in pozneje na klopi pri peči, v tistem vse obsegajočem pogledu v daljavo. Je tam iskala stik z njim? Ne, sedaj ve, tam ga je videla najbrž precej natančno. Videla ga je tam čez, hkrati pa je vedno znova prihajal od tam in se ji približeval. Bil je že tudi čisto tik nje, čisto v njej. Toda bil je tudi tam, videla ga je razločno. Lebdel je nad nedoločno daljavo, ki se v prosojnih obrisih izgublja v sami sebi. Poslati ga tja nazaj, tja daleč in se rešiti še hujše negotovosti. Tam je prostor zanj, je pomislila (strah jo je ošinil in trepet). Naj gre, je pomislila, ko bo prišel nazaj, bo večji in močnejši, ko bo prišel nazaj, je vedela, ga bom imela vedno tik sebe, čistega, brez zabrisanih potez, obrisov . . .

Čutil je, kako ga je v trenutku ovil gost, neprebojen oblak in kako je polagoma izgubljal spomin. Kri prek obraza je bila še dalje pred njim, ves čas v enaki razdalji, prej se je oddaljevala kakor približevala. Premikanja ni čutil. Le po dolgih, napetih trenutkih, polnih padanja, se je oblak začel razkrajati. Vedel je, da je ne bo uzrl, toda vseeno se je pripravil, kajti obšla ga je negotovost v pričakovanju potrditve. To ni bilo podcenjevanje krutosti resničnosti, le vera v velikodušnost, ki naj bi potrdila njegove iluzije.

Zmoti ga prah, trenutek mine in podoba se utrne.

Belo rožnata prosojna tančica, ki so jo z mrzlo hladnostjo obličali curki krvi, se je razširjala, kot bi bežala pred njimi. Resnično, tiste tri drobne kapljice, ki so čisto po naključju pristale na tem prostranem polju čistosti (pravzaprav so imele srečo, da so lahko okusile žar te lepote, ki se je v njem vedno določneje in z vedno večjo gotovostjo približevala popolnosti), tiste tri rosice so vedno izraziteje pridobivale napadalni priokus, razlezele so se, zavladale in se poglobile, da so na koncu že skoraj zažarele in začele oddajati skrivnostno vročino. Moral je umakniti pogled, toda prepozno, ostale so v njem. Ogenj je zajel vsega. Potoval je navzgor po telesu, počasi je odkrival vse skrivne kotanje njegove mlahavosti in utrujenosti, obšlo ga je

razposajeno zadovoljstvo ob njegovi ohlapni predanosti. Hkrati z njegovim pogledom je potovala rdeča razžarjenost, ki se je kdaj pa kdaj razcefrala na ozke trakove, srage, spominjajoče na umor, pa se zopet združevale, napolnjevale prostor vse do obzorja in le skozi ta rdeči celofan pred očmi je lahko sprejemal vtise. Kdaj pa kdaj je postal tako strastno rdeč, da je izgubil prosojnost in začel žgati v očeh.

Ko je prišel do njenega obraza, se mu je privid razkadil. Ta podoba mora premagati vse, je pomislil v trenutnem ponosu, ki se je sprevrgel v otročje zadovoljstvo in navdušenje. Ujel je njen pogled. Bil je utrujen kot vse ostalo, hkrati pa je izžareval čudovit nasmeh. Srečo, ki ga je napojila z zadrego. Prestrašil sem se krvi, je rekel, a se že v prihodnjem hipu pokesal, ker je obraz začel spreminjati barvo. Obletela ga je rahla bledica. Nič, nič, je rekel, samo tri kapljice, samo tri drobne kapljice. Če jih gledaš, se jih ne moreš več znebiti, razlezejo se in te napolnijo. Bledica na obrazu pa ni izginila, še več, prekrila je tudi oči, ki so strmele nepremično; v njih je lahko bral samega sebe z rdečimi pegicami, le da so se tokrat izrisale v rože z lahnim bledikavim tonom. Nisem vedel, je rekel v odsotnost. Ne, tega ni mogla slišati, bila je zaverovana samo v svoje rože. Niti nisem pričakoval, je še dodal, dasi tudi tega ni mogla slišati.

Ne, Orfej, nikakor ne, to ne bi ustrezalo. Ne samo glasba, tudi — več vzrokov je in jaz mislim — sploh mi niso všeč taka imena... Orfej in Evridika, je vzdihovala in ga poljubila. Odrinil jo je. Šla bova na ples, je govorila, kupila si bova srčke — Orfeja in Evridiko — in plesala, venomer plesala drug z drugim kot resnična Orfej in Evridika. Znova ga je poljubila in mu zaprla odgovor...

Kakšna imena pa so ti potem všeč? Pogledal jo je. Bila je blizu. Gledala je vprašujoče in nezaupljivo. Kot bi slutila kri...

Ampak resnično, le tri kapljice. To res ni nič. Nimam vzroka za vznemirjenje.

Všeč so mi čisto preprosta slovenska imena — pa ne taka osladna, ljubkovalna, ampak stara — slovanska...

Kazalo je, kot da se hoče spomniti kakega takega imena, pa ji ne uspe, ali pa ni po njeni želji. Sicer je pa vse skupaj trapasto, je rekel.

Črtomir, je rekla (najbrž se je spomnila na Prešerna, kako smešno, da taka frklja ve za Prešerna in celo za njegovega Črtomira, je pomislil, pa se v trenutku skesal svojega naglega posmeha, kot bi se ustrašil, da mu bere misli z obraza). Ti je všeč, je vprašala po premolku. Ja, pa naj bo — če že mora biti, je rekel v odsotnosti.

Nato je opazil, da joka. Ni jokala zares, toda njen izraz je bil jok. Prestrašil se je samega sebe, v joku je zazrl svoje neumevno oddaljevanje. Bežal je brez vzroka, ne da bi pomislil na posledice. Ostal bi brez nje, brez Evridike, ostati brez Evridike, pomisli (vanj se je vsesala Evridika), ležati v travi brez Evridike, zreti v popolnoma jasno nebo brez nje, vztrepeče. Evridika, reče. Zave se, da je rekel to ime, da jo je tako poklical in da se je to čisto zagotovo zgodilo, Evridika je tu in trzne z obrazom, ki se počasi nagiba proti njegovemu, nato pa ga spreleti smehljajoča radost

in pomislila sem da se moram oddolžiti z veliko zahvalo z mnogo večjo kakor bi jo lahko izrekla skozi svoja včasih presladka je rekel usta potem sem ga poljubila toda v meni je bilo nenadoma vse tako prazno to sem spoznala šele sedaj ko je že mimo in v meni spoznala sem groznost občutka ko zavlada vse tisto nedorečeno nad ljudmi ki se klanjajo oprosti črtomir sem rekla solze so mi privrele v oči čeprav nisem jokala dvigni se črtomir samo za trenutek se mi približaj otajaj me da ne bom skala ogrej me speci v soncu izžgi in pokoplji sama ne vem kdaj je prišlo samo bolečina je bila bolečnica grlo se mi je osušilo da sem začela loviti sapo solze pa so drvele iz oči in se stekale nekam v travo ki se je izgubljena priklanjala pripeki in teptanju potem je rekel kri

Oprosti, nisem vedel, je rekel. Saj je vseeno, je rekla. Nastavi se soncu, je rekel. Vode, je rekla. Boli, je pomislil. Vseeno jo je nastavil soncu. Tedaj pa je prišel veter. Zapihljal je lahno, skoraj neslišno se je pritihotapil med travo in njeno telo je vzdrgetal. Sonce in veter. In Evridika in Črtomir. Začutil je nenavadno moč v soncu in vetru, ki je napolnila ljubezen. Sonce, je rekla v sanjah. Sonce, je pomislil sredi puščave. Veter in sonce sta prinesla puščavo. Puščavo sonca in vetra. Črtomir, je rekla v sanjah. Sonce, je rekla. Sonce je žgalo v pesek okrog njega. Obšel ga je občutek padanja. Da, približal sem se, pomisli. Res je, da sem opazil oddaljevanje, toda nato sem se znova približal. To je čudežno storila Evridika.

Začuti padanje.

Moram, še malo, najbrž še ni dovolj.

Čuti Evridiko tik sebe.

Vendar opazi, da je to samo slutnja.

Nenadoma začuti pogrezanje v vroč puščavski pesek. V daljavi zasliši vetrove.

To ne more biti, pomisli. Rekla je sonce, pomisli. Dal sem ji sonca.

Poišče sonce. Še vedno je brezbrizno tam, kjer je vedno bilo, v njem ni ne Črtomira ne Evridike, niti ne sluti, da sta ga polna.

Evridika je na obzorju.

Nad njo preži velikanski nož. Dviga se, pripravljen je, da vsak trenutek omahne.

Kdo, pomisli z grozo.

Črtomir, spozna s še večjo grozo.

Kje sem že videl to sliko, pomisli.

Mati, pomisli. Ura, pomisli. Ubiti Evridiko. Ubiti vse, kar je v njem. Tiktakanje ure. Tiktaka Evridiki. Njena podoba blede pod dvignjenim nožem. Ne glej v tla, pomisli, dvigni obraz, poglej, mogoče ni res, ne more biti resnica. Zaman, kljuje vanj znan odmev. Čigav je ta glas, obstane. Dvigni pogled, steci, se hihita zob časa za hrbtom. Njega takoj spozna. Kje sem, pomisli na zob časa. Hi, hi, nikjer nisi, se le-ta hihita, jaz sem kar tako.

Je nož že omahnil?

Tri kapljice krvi!

Ta glas. Čigav je ta glas!

Steci, Črtomir. Steci za obzorje, ne ubij Evridike. Verjemi vanjo.

Spozna glas svoje matere. Mati . . . Črtomir . . .

Kdor hoče se podati, mu ne branim, se zakrohota zob časa.

Polagoma doumeva vse. Mater, ki bo še dalje nastavljala svoje lice gromu. Uro, ki se je ustavila in jo je mati takoj spet pognala. Vse. Zdaj ni več doma, ni več matere, ne sovražnega očeta sredi zapahnjene temnosti vrat. Niti njega samega ni več. Je le še Črtomir, ki grabi za Evridiko in samo še puščava in sonce, ki ni sonce, pa veter in pesek, vroč puščavski pesek, kamor se pogreza. Veter se približuje. Prinese oblak prahu in ga pahne proti njemu. Oči ga vroče zaskelijo. Pomisli na uro in na vlak, ki odpelje ob pol dvanajstih. Pospeši korak, toda noge se mu vztrajno upirajo. Predajajo se prahu.

Si videla, ti kurba, svojega sina. Vidiš zdaj, kakšno golazen si mi zlegla. Marš, kuzla, goni se z njim v božjo mater. Pri tem dvigne s krvjo razmazano roko in zamahne. Mati, ki je tokrat vendarle trznila, nima časa; zadene jo trd udarec, kri se ji ulije iz nosa, se udre prek ust, daleč po vratu in za obleko. Izbruhne v jok, ki se sprevrže v grozljivo tuljenje ranjene volkulje . . .

Minica moja, prosim te, ne pusti fanta tako dolgo čakati. Daj, vstani in se napravi. Poglej, tu imaš obleko, oh, ta rumena se ti tako poda, no, daj, da te počešem, pa namaži se najprej, kaj hočeš, vonj po jasminu, brezov gaj ali lotos? S tem ga boš najbolj presenetila. Sta se že dogovorila, kdaj ga boš pripeljala prvič na obisk? Kaj si že rekla, da je njegov oče? Oh, kako sem pozabljiva, no, srček, pohiti, gotovo te že nestrpno pričakuje, no, daj podlogico na prsi, noo, zakaj ne, ne bodi trmasta, si zamenjala vložek, jaa srček, kako moreš pozabiti na kaj takega, prosim, sedi pred ogledalo, da te počešem, Henrik, prosim, zapelji Minico, tako pozna je že, se še spominjaš, kako si bil nejevoljen, če sem zamudila, srček, kje imaš ustno vodo, oh, tako zaudarjaš po tobaku, lahko bi malo manj kadila, ljubčka, takoooo, še enega, bodi pridna, moja draga . . .

Popolnoma je otopela, vse dela avtomatično, brez besed. Sklenila je že, da ne bo šla, toda težko je bilo podreti ustaljenost, ki se je je že vse okrog nje in v njej navadilo. Gre. Otopela je. V sebi občuti praznino, da ji gre na jok . . .

Ah, ta zagon je bil pa posebno močan, uh, koliko prahu. Hlačnice so že čisto bele. Ampak, Evridika navihana, zaman se mi skrivaš, ne boš mi ušla, vsak trenutek bo pol dvanajstih, pripeljal bo vlak in me odpeljal naravnost k tebi. Potem ti bom povedal sanje o nožu. Brrrr, strašna slika. Tudi o vetru in soncu ti bom povedal, si že pozabila — sonce, nastavi se soncu, in tri kapljice, tri drobcene kapljice krvi na tvojem stegnu — pa o pesku ti bom povedal. Zdi se mi, kot da se še vedno pogrezam vanj. Zdi se mi, kot da mi sili v usta, v nos in v oči in strašno peče. Veter nosi prah, ki se nabira na hlačnicah in v očeh.

Mati pa je pognala uro.

(To tebi ne pomeni nič.)

Pognala jo je, ko sem si najbolj želel, da bi se čas ustavil. Ali celo pomaknil daleč nazaj.

(Ne razumem te, Črtomir, bi rekla ti.)

Takrat je bilo enajst in petnajst minut.
 (Vlak piska. Srhljiv pisk prihaja iz daljave.)
 Zdaj pa bo vsak čas pol dvanajstih.
 Ob pol dvanajstih vlak odpelje . . .

Eni se iščejo, drugi se najdejo

Spoštovani!

Dali ste mi možnost, da bo z mojega čela, vratu, z mojih dlani končno izpran umazan, lepljiv znoj, ki je doslej zaman čakal blage osvežitve. Čakal in vsak dan znova pričakoval spremembe. Ne, nič, ozračje je tudi naslednji dan in tako vse dni ostalo soparno, zatoхло, brez kisika, brez najmanjše sapice. In sredi ozračja prostor. In okrog njega stene. In sredi njih moja shizofrenična zvita silhueta, ki pleše mimo njihovih pogledov in poskuša na vsak način ustaviti njihovo približevanje. Dostikrat sem jih že začutil na tilniku, stene, njihov hladni poljub. Takrat sem pomislil, kako neizprosno sem sam.

Stal sem na ulici in plašno zrl v cvetoče mimohode. Nobene možnosti ni bilo, da bi se jim približal, kaj šele da bi vstopil v njihove naravnane vrste, zakorakal.

Da, marsikdaj sem si to želel.

Kadar sem bil sit vsega.

Iskanja vrat.

Hkrati pa lačen bližine.

Drugikrat, kadar so se stene majčkeno razmaknile, sem bruhal na vse. Mimogrede so me opazili in mi rekli, da sem mlad in pijan.

Vprašal sem jih, kje, kdo, zakaj . . .

Smejali so se mojemu neznanju.

Potem sem se spomnil, da bi lahko šel za njihovimi pogledi. Tako bi našel.

Izbral sem si elegantno damo pred ogledalom. Na njenem obrazu, plastični sfingi, ni bilo gubice. To je? sem se vprašal. Da, to mora biti, sem radostno pomislil. Pogledal sem še enkrat — toda elegantna dama je izginila. Izginil je tudi njen togi obraz. Bila je le slika v ogledalu, vse drugo pa prozorna utvara. Ravno tako mimohodi. Videl sem skoznje. V njih ni bilo nič. Bili so do kraja vodeni.

Ampak — cveteli pa so. Predajali so se razkošju barv, ki so kričale in butale v možgane. Včasih so se v smelih zaletih zaganjali naprej, z nasmehom in pesmijo — pa brezbrizno teptali.

Ob večerih sem se vračal v svojo ulico, v svojo sobo, v objem sten. Upal sem, da bom kdaj pomotoma zašel in se znašel v kaki drugi sobi, našel bližino. Nisem zašel. Tudi sosedje niso nikoli zašli in me pomotoma obiskali.

Obdala me je samota. Vzel sem papir, prazen bel list. V svoji ulici, daleč stran od hrupa sem skušal naslikati veličastnost, ki sem jo podnevi videl na glavni cesti, glavnem trgu, ko sem opazoval zlikane mimohode. Na koncu je bil papir blaten, blatna glavna cesta, glavni trg, po blatu je plavala najrazličnejša golazen, katere edino delo je bilo, da je pokončevala druga drugo in se žrla . . .

V blatu je vse blatno, sem žalostno pomislil in se pogreznil vase. Tedaj pa se je prižgala luč in osvetlila prostor. Zableščale so se umazane stene, od neopranege, še nikoli odprtega okna so se prameni odbijali v obliki oslepljujočih kristalov. Začutil sem njihovo blagodejnost v očeh. Vse je bilo belo in svetlo, kot da je še neodkrita čistost nenadoma prodrla izpod umazanije sten, večno zaprtega okna, obleke na meni, mojega telesa. Rojeval se mi je otrok. Nebogljenček, ki je odprl oči in se radovedno ozrl okrog sebe, po prostoru, ki ni bil več osvetljen, bil je v temi in zatohlem smradu, le redki prameni lunine svetlobe so se prebili skozi zamaščeno okno in ustvarjali v prostoru dimasto prosojno mračnost, negotovost. Mojega otroka je spreletela bledica. Potegnil se je popolnoma vase, se zvil v drobno kroglico in se zakotalil med liste, bele liste, v samo maternico.

Ko je shodil, sem ga peljal na sprehod. Tja, kjer je bilo mnogo ljudi. Morala sva jim stopiti pod noge, da so naju opazili. Uh, kako je umazano, je rekel nekdo. Kakšen nebogljenček, je rekel drugi. Kakšna spaka, nakaza, je rekel tretji. Četrti ni rekel ničesar več, ampak je šel dalje, ne da bi se ozrl. Na obrazu mu je ležal nasmeh.

Potlačil sem ga za srajco, svojega otroka, zmečkan list papirja, in pobegnil. V svojo ulico. V svojo sobo, kjer je ležal mrak.

Hotel sem ga zadaviti.

Komaj sem se zadržal.

Zdaj ga hranim vsak dan. Vsak trenutek široko odpira svoja lačna usta.

Čakam, da bo odraslost zgladila, skrila spačenost na njem.

Da ga bom lahko odpeljal na sprehod.

Preklinjal sem.

Bruhal po cvetocih, zgeometriziranih mimohodih.

Jokal nad zaprtimi med štiri stene.

Pomiloval bogove, ki brezbrizno sedijo na Olimpu in le redko sprejemajo v avdienco, še redkeje v službo na svoje dvore in se sploh ne premaknejo iz svojih udobnih zapečkov.

Mnogo jih je.

Po vzpetinah se kar blešči njihovih gradov.

Tam se pošastno redijo.

Z debelostjo hočejo zapolniti vsak kotiček svojega gradu.

Da ja ne bi ostalo prostora še za koga drugega.

Spodaj pa brezbrizno korakajo mimohodi.

Publika brez teatra.

Zanjo je teater čisto drugačen teater.

V njem igra vse glavne vloge.

Neviden teater za tvojim hrbtom.

Čutiš ga, vrtiš se v krogu, da bi ga ujel in sesekal njegov žgoči pogled, ki ti prebada hrbet, toda vedno otipaš le praznino.

Nazadnje pobegneš v svojo ulico, v svojo sobico, se predaš objemanju sten. Zijaš skozi zastrto okno, hrepeniš po tem, da bi na nasprotni strani zagledal tovarišev obraz.

Ne zagledaš ga.

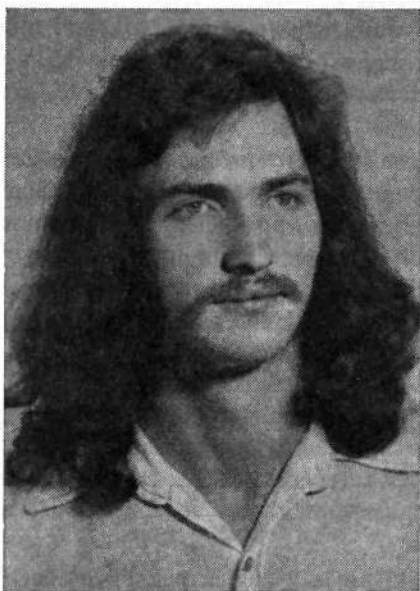
Ker je obremenjen z istim grehom kot ti. Ker išče. In ker išče, te ne more najti. In ker iščeš, ga ne moreš najti. Ker iščeš.

In ne moreš se stihotapiti v mimohode. Ker iščeš.

Kajti oni ne iščejo, oni samo najdejo.

Nekateri hočejo obvarovati svojo deviško kožico tja do samega konca, drugi, se zdi, se rodijo brez nje.

Janez Pipan

Tine
Soben

Molk

I

Sprijaznil se je z ugotovitvijo, da je pot komaj načeta. Udobneje se je namestil na mehkem sedežu in se prepuščal toku misli, ki so počasi polzele nekam navzdol in se izgubljale. Previdno se je bližal stvarem, ki so ga obdajale, in jim postajal podoben: nobenega hotenja več, vse je prihajalo samo od sebe, predvsem preteklost, sestavljena iz mnogo srečnih trenutkov, iz ur, ki sta jih gledala bežati ob kavi v majhni pred-

mestni kavarni, iz vedno prekratkih sprehodov pa iz trenutkov, ko sta se jemala — preteklost: lepa in tako blizu, da je ni bilo moč ločiti od trenutka, ki sem ga pravkar živel. Spominjal se je vsake podrobnosti, v ušesih so mu zvenele njene že skoraj pozabljene besede, lahko je opazoval presenečenje na njenem obrazu, ki so ga bile vtisnile vanj moje prvič izgovorjene besede rad te imam, in zdelo se je neverjetno. Kadar je namreč zavestno hotel, si celo meglene podobe ni mogel priklicati pred oči, vedno je bila tuja in nepoznavna.

Kupil je vozovnico in se prerinil skozi gnečo do številke dvajset. Še kakšnih deset minut, je pomislil in zdelo se mu je, da mora biti to silno dolgo. Čas se mu je kot parazit zajedal v prijetne misli: svet v njih kakor da ni imel razsežnosti, kakor da je vse hkrati blizu in daleč, a kljub temu vedno dostopno. Tako si je lahko prestavljal njen obraz, kar se mu je le malokdaj posrečilo, njene temne oči, ki ga bodo polne pričakovanja prepoznale med ljudmi, celo njen nasmeh, ki ga nemara niti ne bo opazil, je želel okusiti vnaprej. Sočasno se je lahko spominjal prejšnjih, bolj pogostih srečanj; vsako je dodajalo celoti nekaj svežega, nenadomestljivega, brez enega samega delčka te skoraj skrivnostne celote že ne bi bilo več, pa čeprav bi odvzel le kakšno minuto iz kavarne ali kakšen pozdrav iz naključnega sre-